HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

נמנין עליהן בפסח ועוד [א]התורה חסה על ממונן של ישראל א"ל רב פפא [ב]לרבה [א]ר"ש בן לקיש [ב]ואיסורא דאורייתא ואת אמרת מאי ליחוש להו אישתיק ואמאי אישתיק (א) [ג]והאמר רבא הלכתא כוותיה דר"ש בן לקיש בהני תלת שאני הכא דהדר ביה ר' יוחנן לגביה דר"ש בן לקיש [ד]דא"ל אל תקניטני בלשון יחיד אני שונה אותה ההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיניה אתא לקמיה דאביי שהייה [ה]תלתא ריגלי א"ל רב אדא בר מתנא זיל קמיה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא [ו]דחריפא סכיניה אתא לקמיה אמר מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ [ז]תנן [ג]מה לי נפל מה לי איתיה א"ל רבינא לרבא [ד]מתלקט מהו מתרוסס מהו מתמסמס מהו [ח]היכי דמי מתמסמס אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהרופא [ט]קודרו איבעיא להו [ה]ניקב מהו (א) נקלף מהו נסדק מהו ניטל שליש התחתון מהו ת"ש דאמר עולא אמר ר' יוחנן עור הרי הוא כבשר דלמא דקנה משכא דידיה אמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי איבעיא לן [י]נקדר כמין טבעת מהו ופשטנא מהא דאמר רב יהודה אמר רב דבר זה שאלתי לחכמים ולרופאים ואמרו [ו]מסרטו בעצם ומעלה ארוכה אבל [כ]פרזלא מזרף זריף אמר רב פפא והוא דקנה גרמא דידיה:

מתני' [ז]השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה [ח]ואינה מטמאה לא טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות חישב עליה מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות [ל][ט]שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה [מ][י]סימן ולד באשה [כ]וסימן ולד בבהמה [ל]המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים [מ]ובמוקדשין תקבר ואין קוברין אותה בפרשת דרכים ואין תולין אותה באילן מפני דרכי האמורי:

גמ' מנא הני מילי דת"ר [1]כל בהמה תאכלו לרבות את השליא יכול אפילו יצתה מקצתה ת"ל אותה אותה ולא שליתה מכדי [ס]אין שליא בלא ולד למה לי קרא אסמכתא בעלמא: ואינה מטמאה: בעי ר' יצחק בר נפחא [נ]עור חמור ששלקו מהו למאי אי לטומאת אוכלין תנינא

אי

נמנין עליהם. דאפי' לא נמנה אדם עם החבורה אלא לאכול מהן יצא ידי אכילת פסח. אלמא בשר נינהו: **ר"ל.** פליג עליה בפסחים בכיצד צולין (דף פד.) ואמר אין נמנין והכא לאכשורי טרפה קאתי ואיסורא דאורייתא היא ואת אמרת כו': **ואמאי אישתיק והאמר רבא.** ביבמות בהחולץ הלכתא כר"ל בהני תלת ותו לא קנין פירות והחולץ למעוברת ומתנה באמצע כולן בהחולץ[ס] אלמא בהך גידין הרכין הלכתא כר' יוחנן דאע"ג דסופן להקשות הרי הן עכשיו כבשר: **שאני הכא דהדר ביה ר' יוחנן.** מגידין הרכין ואמר כל מידי דסופן להקשות בתר סוף אזלינן דמעיקרא הוה סמיך ר' יוחנן אהא דתנן בהעור והרוטב (לקמן קכב.) עור הראש של עגל הרך הוי כבשר לטומאת אוכלין ונבלות ואע"ג דסופו להקשות והדר ביה ואוקמה להאי כיחידאה: **דאמר ליה.** ר' יוחנן לריש לקיש בהעור והרוטב דקבעי מיניה עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא ואמר ליה אינו מטמא הואיל וסופו להקשות ואמר ליה הרי שנינו ואלו שעורותיהן כבשרן עור הראש של עגל הרך ואמר ליה אל תקניטני בה שבלשון יחיד אני שונה אותה כלומר יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה: **דאישתקיל קורטיתא.** לשון קורט כלומר מעט מן העצם נעקל ונפל לארץ: **שהייה תלתא ריגלי.** לשאול הלכה לחכמים הנאספים לרגל: **א"ל רב אדא בר מתנה.** לבעל הבהמה: **רבא בריה דרב יוסף בר חמא.** הוא רבא בר פלוגתיה דאביי: **דחריפא סכיניה.** לב פתוח לו בסברא: **מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן.** בברייתא דלעיל מה לי נפל מיניה מה לי איתיה הואיל ועור ובשר חופין את רובו כשרה: **מתלקט מהו.** בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט סביב העצם ואם תלקטהו הרי רוב הקיפו נכסה: **מתרוסס מהו.** שהיה הבשר מרודד וקלוש וחופה את רוב העצם: **נתמסמס.** בשר הנשאר לכסוי נרקב: **קודרו.** נוטלו בסכין כקדירת ארובה: **איבעיא להו ניקב.** אותו בשר החופה נקב קטן בלא חסרון: **מהו.** מי הוי ריעותא או לא: **נסדק.** הבשר הנותר לכסוי מהו: **נקלף.** מעל העצם אותו בשר החופה ואינו דבוק בעצם מהו. את"ל נקלף בלא חסרון הבשר כשר: **ניטל שליש התחתון.** של עובי הבשר סמוך לעצם הרי שני שלישי עליונים עומדים באויר מהו: **ת"ש.** חדא מהנך בעי דאמר ר' יוחנן עור הרי הוא כבשר אלמא ניטל שליש התחתון ונשאר העור ושני שלישי עומדים כל שכן דכשר: **דלמא התם דקנה משכא דידיה.** שהחזיק העור בשלו כלומר התם לאו בניטל הבשר מתחתיו והעור עומד באויר קאמר אלא כגון שנשבר העצם בשיפולו שהוא ערום מבשר סמוך לארכובה שאין שם אלא עור והעור דבוק יפה בעצם ומחזיקו: **נקדר.** הבשר בסכין מעל השבר בעגול כמין טבעת ורוב הקיפו מכוסה: **מהו.** מי אמרינן כיון דנקדר בעגול שוב אינו מעלה ארוכה או לא אמרינן: **מסרטו בעצם.** דעלמא ומתוך שהוא מוציא דם מתחבר הבשר ונמשך זה אצל זה ומעלה ארוכה וכן דרך הרופאים: **מזרף זריף.** עושה חריצים בבשר ומכאיב המכה: **והוא דקנה גרמא דידיה.** שאנו רואים שהעצם מחזיק בשלו סביבות הקדירה מידבק העצם לבשר וסימן התחלת עלות ארוכה הוא: **מתני' נפש היפה.** שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס: **תאכלנה.** ולא אמרינן אבר מן החי היא שגם היא ניתרת בשחיטת האם: **ואינה מטמאה.** דלא חשיבא אוכל: **ולא טומאת נבלות.** אם מתה הבהמה: **חישב עליה.** לאכילה: **מטמאה טומאת אוכלין.** אם נגעה בטומאה דמחשבה משויא ליה אוכל: **אבל לא טומאת נבלות.** דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא הוא: **אסורה באכילה.** ואע"ג דלא נפק אלא פורתא וליכא למימר כל מיחוי הולד היה שם שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד: ה"ג **סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה: המבכרת.** זהו פטר רחם שלה: **ישליכנה לכלבים.** שאין בה קדושה דאע"ג דאין שליא בלא ולד הכא רובה לאו בת מיקדשה היא דדלמא נקבה הוה כדלקמן בגמרא [ע"ב]: **ובמוקדשין.** כגון בהמת שלמים שהפילה שליא: **תקבר.** דכיון דאין שליא בלא ולד קדשה דבין זכר ובין נקבה דנפיק מבהמת הקדש קדיש: **בפרשת דרכים.** מקום שהדרכים מתפרשים לשנים ודרך המנחשים לקוברה שם שלא תפיל עוד: **דרכי האמורי.** ניחוש וכתיב (שמות כג) ולא תעשה כמעשיהם: **גמ' למה לי קרא.** למימר ולא שליתה פשיטא דאסורה דשמא יצא הולד והרי הוא כילוד ושליא בתריה אזלא ולא שריתא שחיטה: **אסמכתא בעלמא.** ולדרשא אחריתי אתא עיקר קרא לאותך מן הטחול ומן הכליות כדאמר לעיל בפירקין (דף סט.): **עור חמור.** שהוא קשה ומאוס: **שלקו.** בשלו הרבה מאד: **אי לטומאת אוכלין.** אם נעשה אוכל לטמא טומאת אוכלין:

לטומאת

אל תקניטני. דאותביה ריש לקיש לר' יוחנן מההיא דאלו שעורותיהן כבשרן כו' וא"ת לדידיה גופיה תקשה ליה דהא קסבר דבתר בסוף אזלינן בהך גידין שסופן להקשות וי"ל דלא דמי פסח דלאכילה לטומאה דאפי' עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין כיון דחזי לאכילה כדאמר בסמוך ואע"ג דודאי אין נמנין עליו בפסח והכי נמי גידין שסופן להקשות וכן בפרק כיצד צולין (פסחים פד.) דפריך מההיא דר' יוחנן דאמר עור הראש של עגל הרך אין מטמא טומאת אוכלין אההיא דגידין שסופן להקשות מכ"ש פריך ובירושלמי אההיא דראשו של עגל הרך א"ר יוחנן לא שנו אלא לטומאה אבל ללקות לא ור"ל אמר משנה שלמה היא זו בין לטומאה ובין ללקות ומסיק התם מיחלף שיטתיה דר"ל תמן לא עביד לה בשר גבי גידין שסופן להקשות דאמר אין נמנין וכאן עביד ליה בשר א"ר בון טעמא דריש לקיש ואכלו את הבשר בשר ולא גידין משמע לפי הירושלמי דבכל מקום אזיל בתר השתא בר מגבי פסח דכתיב קרא: **בלשון** יחיד כו'. היה שונה במשנה דברי ר"ש ולא כמו שפי' בקונטרס משום דאתיא כיחידאה דבפרק החולץ (יבמות דף מג:) [ע] פריך והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דאתיא כר' יהודה וא"ת וממאי דמההיא דפסח הדר ביה ודלמא מההיא דלקמן הדר ביה °וי"ל דמסתמא הדר ביה לגבי חבריה: **נתמסמס** מהו. הא דאמר באלו טרפות (לעיל נג:) נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו היינו כגון בריאה ובגידין שהטרפות תלוי בהן אבל הכא שהטרפות תלוי בעצם אע"ג דנתמסמס הבשר שמא עדיין מגין: **דקנה** משכא דידיה. בקונטרס גרס בדלי"ת ור"ח ור"ת גרסי בריי"ש [פ] פי' רירים ליחה שלו שאז מדבק בו העור ומעלה בו ארוכה: **עור** ששלקו מטמא טומאת אוכלין. וא"ת א"כ יאכל עור בפסח דהא תנן (פסחים דף פד.) כל הנאכל בשור גדול בשלקא נאכל בגדי הרך וי"ל דבעינן שיהא נאכל בשלקא שלא ע"י הדחק:

בנבלתה

מסורת הש"ס

א) [לעיל מט: וגם נסמן], ב) [צ"ל לרבא], ג) ב"ב קכט: יבמות לו., ד) לקמן קכב: [פסחים פד. גם לעיל נה: ולקמן קלד.], ה) [ע' פרש"י יבמות קכב. ד"ה תלתא], ו) [יבמות קכב.], ז) [צ"ל תניא], ח) לעיל נג: [ע"ש וגם ברש"י שם], ט) [גי' הערוך קודלו], י) [צ"ל נקדד. ערוך], כ) [יבמות עו.], ל) לעיל סח. [ב"ק יא.], מ) [עי' תוס' לעיל סח. ותוס' ב"ק יא. ד"ה כסימן], נ) [ב"ק יא. ע"ש], ס) [יבמות לו. לו:], ע) [ועיין תוס' לעיל נה: ד"ה בלשון וכו'], פ) [עיין בערוך ערך רר],

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בלשון כו' וי"ל דמסתמא וכו'. עיין מנחות דף ז ע"ב תוס' ד"ה ומי. וע' ב"ב דף קלו ע"א ולע"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ניקב מהו נסדק מהו נקלף מהו ניטל שליש:

◆

מוסף רש"י

התורה חסה על ממונן של ישראל. דכתיב (ויקרא יד) וצוה הכהן ופנו את הבית, שלא יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין להם טהרה במקוה (ר"ה כז. וכעי"ז יומא לט. ולעיל מט: בארוכה). **אל תקניטני.** להשיב לי ממנה, **בלשון יחיד אני שונה אותה.** משנה, ולא בלשון סתם משנה (לקמן קכב:). **תלתא ריגלי.** שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח והיתה שואלת מהם, ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם (יבמות קכב.). **מזרף זריף.** עושה חבורה, אסגרטינ"א בלע"ז, לישנא אחרינא מזרף זריף מעלה נפח, אופל"א בלע"ז (שם עו.). **שליא.** של בהמה, **שיצתה מקצתה.** קודם שחיטת הבהמה, אסורה באכילה. כולה, אע"פ שאין בה ולד (ב"ק יא.) אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה (לעיל סח.). **סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה.** כלומר מפני שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה, שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח, וחיישינן שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר וקי"ל יצא רובו הרי זה כילוד ואינו ניתר בשחיטת האם (ב"ק יא.) או: חיישינן דלמא בההיא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד, הלכך כולה אסורה דשדינן לה בתר רישא (לעיל סח.).

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל"י:

עט ב מיי' פ"ח מהל' שחיטה הל"ב סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' נה סעי' ט:

פ ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

פא ד ה מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל"ח טוש"ע שם סעי' י:

פב ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' יא:

פג ז מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הלכה יג:

פד ח מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלט"ו [ופ"א מהלכות אבות הטומאה הלט"ו]:

פה ט מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורו' הלי"ג:

פו י מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלי"ד סמג לאוין קיא ועשין רמג טוש"ע יו"ד סי' קלד סעי' ד:

פז כ ל מיי' פ"ד מהל' בכורות הלי' טוש"ע יו"ד סי' שטו סעי' ז:

פח מ מיי' שם הלכה י:

פט נ מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלט"ז:

◆

תורה אור השלם

1. וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: דברים יד ו

◆

שיטה מקובצת

א] והאמר רבא הילכתא. נ"ב עי' תוס' בכורות דף יד ע"א ד"ה רב אשי:

◆

רבינו גרשום

ריש לקיש ואיסורא דאורייתא. איסור טרפה: והאמר רבא הלכתא כוותיה דריש לקיש בהני תלת כלומר ותו לא: שאני הכא דהדר ביה ר' יוחנן לגביה דריש לקיש כלומר כמה דחזינן הכא בעור הראש של עגל הרך שחשיב עליו להקטירו חוץ לזמנו פסול וחייב עליו כרת וא"ר יוחנן לא תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה משום אליעזר בן יהודה איש אבלים וליה לא סבירא ליה דסבר דאין חשוב בשר כיון דסופו להקשות הכא נמי כיון דסופו להקשות אע"ג דהשתא רכין נינהו אין חשובין כבשר וטרפה: דאישתקיל קורטיתא מיניה דניטל מן העצם מעט שיוצא לחוץ: מה לי נפל קורטיתא מיניה מה לי איתיה כוליה: מתלקט מהו כלומר הבשר שחופה את העצם מתלקט שאינו חופה רוב העצם במקום אחד אלא מתלקט בכמה מקומות מהו כלומר רובו: מתרוסס מהו לשון מרוסס שאינו שלם על העצם. ניקב מהו כלומר הבשר שעל העצם. נקלף מהו כלומר הבשר מעל העצם. נסדק לארכו שלא ניקב בעוגל אלא לארכו. ניטל שליש התחתון שאין בו עוד בשר אלא עור גרידא: דלמא שני התם דקניא משכא לבשר דידיה כלומר שעור דבוק לבשר אבל האי שניטל שליש התחתון אין עור דבוק לבשר: נקדד כמו טבעת מהו. כלומר הבשר שחופה את העצם נקדד סביבו: מסרטו בעצם. מסרטו סביבו בעצם: והוא דקנה גרמא דידיה מה דאמרינן מסרטו בעצם ומעלה ארוכה והוא דקנה גרמא דידיה ששלם העצם: דוקא עצם כלומר מסרטו בעצם אבל בברזל או במחט או במרזף מיזרף זריף מנקבו אלא מסרטו בעצם: אבל לא טומאת נבלות דאינה מטמאה במשא: מכדי אין שליא בלא ולד כו' כלומר כיון שיצאתה מקצתה ולד יצאתה עמה ואסורה דולד יצא חוץ ממחיצתו וכי היכי דולד